

4. Масовий позов: перспективи в Україні через призму зарубіжного досвіду/ Круглий стіл // Вісник Верховного Суду України. – № 8(180). – 2015. – С. 6-8.

УДК 346.242(043.2)

**Горбатюк Я. В.,** к.ю.н.,  
**Лісовенко С. І.,** студент,  
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

## **ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДНИХ МОНОПОЛІЙ**

Конкуренція є необхідною умовою ефективного функціонування ринкової економіки. Правове регулювання конкуренції та монополії характеризується наявністю певних принципів, що виражають його засадничі ідеї, свідчать про основний зміст і характер правового регулювання в цій галузі законодавства. У той же час законодавство передбачає винятки із загального принципу необхідності забезпечення конкуренції. Це стосується можливості функціонування суб'єктів природних монополій, які потребують особливого правового регулювання.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про природні монополії» природна монополія - стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги) [1].

У ст. 3 Закону України «Про природні монополії» визначено, що законодавство України про природні монополії складається з цього закону, Повітряного кодексу України, Кодексу торговельного мореплавства України, законів України «Про захист економічної конкуренції», «Про Антимонопольний комітет України», «Про транспорт», «Про зв'язок», «Про трубопровідний транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про електроенергетику», інших законів України, що встановлюють особливості здійснення підприємницької діяльності у сферах природних монополій [1].

Відповідно до ч. 3 ст. 42 Конституції України держава забезпечує

захист конкуренції в підприємницькій діяльності та запобігає зловживанням монопольним становищем на ринку, а також неправомірним обмеженням конкуренції та недобросовісній конкуренції. При цьому згідно з п. 8 ч. 1 ст. 92 Основного Закону правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання визначаються виключно законами України [2].

На думку І. О. Анохіної, у законодавстві про природні монополії можна виділити чотири блоки законів: закони, предметом регулювання яких є виключно природні монополії та діяльність їх суб'єктів (Закон України «Про природні монополії»); закони, що складають конкурентне законодавство, однак окремі положення яких також застосовні до природних монополій (Закони України «Про захист економічної конкуренції», «Про Антимонопольний комітет України»); закони, що регулюють певні сфери природних монополій (Закони України «Про транспорт», «Про електроенергетику» тощо); закони, що регулюють окремі аспекти господарської діяльності суб'єктів природних монополій або відповідальності за порушення законодавства (Господарський кодекс України (ст. 28, ст.ст. 62-78, ст. 178 тощо), Цивільний кодекс України (ст.ст. 633, 714), Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 1664) тощо) [3, с. 12].

Хоча в ст. 3 Закону України «Про природні монополії» серед нормативно-правових актів, з яких складається законодавство про природні монополії, зазначені тільки закони, однак фактично досить великий масив цієї нормативно-правової бази складає значна кількість підзаконних нормативно-правових актів, багато з яких є відомчими.

Так, до таких підзаконних актів відноситься Указ Президента України «Про Концепцію вдосконалення державного регулювання природних монополій» від 27.09.2007 № 921, який визначає сучасний стан регулювання діяльності на ринках природних монополій та суміжних ринках, основні напрями та механізми підвищення ефективності державної політики у сфері регулювання природних монополій.

Незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини, що виникають у відповідних сферах діяльності суб'єктів господарювання, до цього часу так і не впроваджено модель регулювання, яка б повністю відповідала ідеології та принципам регулювання діяльності на ринках природних монополій та на суміжних ринках, закріпленим у Законі України «Про природні монополії».

Законодавство про природні монополії не можна віднести до конкурентного законодавства, зокрема, законодавства про захист економічної конкуренції, оскільки воно спрямовано не на захист і підтримку конкуренції, а, навпаки, на визнання монополій, недопущення й усунення конкуренції на визначених ринках.

Таким чином, правове регулювання діяльності суб'єктів природних

монополій має свої особливості, які проявляються в тому, що по-перше, існує численна кількість нормативно-правових актів, які регулюють діяльність суб'єктів природних монополій, враховуючи наявність великої кількості сфер природних монополій; по-друге, нормативно-правова база у сфері природних монополій не відноситься до законодавства про захист економічної конкуренції.

#### *Література*

1. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 № 1682-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 30. – Ст. 238.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Анохіна І. О. Правове регулювання діяльності суб'єктів природних монополій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 / І. О. Анохіна. – Донецьк, 2005. – 19 с.

УДК 342.95:339.137.2(043.2)

**Горбатюк Я. В.**, к.ю.н.,  
**Якименко І. А.**, студент,  
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

### **ВИДИ САНКЦІЙ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ**

Порушення законодавства про захист економічної конкуренції є досить поширеними правопорушеннями у сфері господарювання, тому досить важливою умовою запобігання та попередження таких правопорушень повинна бути дієва система санкцій, передбачена чинним законодавством.

Перелік порушень законодавства про захист економічної конкуренції визначений у ст. 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції» та Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (глави 2-4 цього закону). Відповідно і відповідальність передбачена цими законами, а також Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України.

Так, у ст. 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» передбачені розміри штрафів за порушення конкурентного законодавства, які диференціюються залежно від видів порушення на три групи: 1) штрафи у розмірі до десяти відсотків доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (якщо доходу (виручки) немає або відповідач не надав розмір доходу (виручки), штраф накладається у розмірі до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян); 2) штрафи у розмірі до п'яти відсотків